

JA ZNAM JA OSJEĆAM JA ČINIM

Cirkularni ishodi za održivost pismenosti u obrazovanju u ranom djetinjstvu u okviru Eko škola.

“Da bismo unaprijedili svijet, trebamo unaprijediti prvo ono što je u našem srcu, glavi i ono što stvaramo našim rukama.”

-Robert M. Piercing

SADRŽAJ

UVOD	4
METODOLOGIJA 7 KORAKA	5
PROCJENA NAPRETKA U POSTIZANJU ISHODA	6
ZAVRŠNE NAPOMENE	30
REFERENCE	31
KONTAKT	32

Dragi vaspitači, nacionalni operateri Fondacije i svi Vi koji ste zainteresovani za obrazovanje djece za održivi razvoj (ESD).

Svrha ove brošure je da razgraniči ciljne cirkularne ishode u kontekstu održivosti obrazovanja u najranijem djetinjstvu (ECE). Brošura je izrađena u cilju davanja podrške razvoju održivosti pismenosti među Vašim malim učenicima kao i da Vas inspiriše na konkretne radnje za održivi razvoj (SD).

Pet tema od ukupno deset su odabrane kako bismo se fokusirali na najrelevantnije teme za ECE. One uključuju smeće/otpad, vodu, biodiverzitet, energiju i zdravlje/blagostanje. Ove teme su odabrane jer daju priliku za učenje kroz iskustvo, stvaranje konkretnih koncepata, i lako prevodivih/primjenljivih radnji. Imajući ovo na umu, svakako se mogu naći i zajedničke tačke sa preostalim pet tema i to globalno građanstvo, klimatske promjene, transport, školska dvorišta, kao i 17 ciljeva za održivi razvoj (SDG).

Ovi ishodi su kategorisani kroz misli, osjećanja, i radnje, zasnovani na “glavi, srcu, rukama”, na modelu transformativne promjene kroz Obrazovanje za održivi razvoj (ESD). U skladu sa tim, sljedeći odjeljci su podijeljeni u kategorije pod nazivom “ja misli, ja osjećam i ja sprovodim u djelo/činim”. To uključuje obrazovanje u okruženju povezanom sa socijalno-emocionalnim razvojem (srce), okruženje povezano sa kognitivnim razvojem (glava), životna sredina povezana sa bihevioralnim razvojem (ruke). (Dewey, 1938/1963; Orr, 1992; Singelton, 2015; Sipos, Battisti and Grimm, 2008). Dodat je i posljednji odjeljak koji govori o transverzalnim dispozicijama. Njegov cilj je da poveže ishode sa rezultatima postignutim/kreiranim srcem, glavom i rukama, zajedno kroz identifikovanje međuljudske i intrapersonalne dispozicije. Cilj transverzalnih dispozicija je da istakne polja u kojima se predhodno navedene tri oblasti ukrštaju kroz održive navike. Ukoliko nije drugačije naznačeno, ove naznake se odnose na djecu uzrasta od 3 do 8 godina.

Razvijanje osjećaja povezanosti sa prirodom je prvi ključni korak u podučavanju cjeloživotnog obrazovanja za održivi razvoj. Ono počinje posmatranjem, potom kroz doživljaj i iskustvo, i pronalaženjem radosti u svemu što nas okružuje. Na taj način, ove naznake predstavljaju podjednako ishode za ekološko obrazovanje (EE) kao što su i za obrazovanje za održivi razvoj (ESD). Hvala vam što doprinosite napretku Vaših malih učenika koje kreće od znanja i brige, a vodi do ljubavi i djelovanja.

METODOLOGIJA 7 KORAKA

The 7 Step Process in ECE

Eco-School Committee for Child-centered Leadership

A broad range of members from the ECE centre, at least half children, are represented on the Eco-Committee. If children are too young to represent themselves, they can be represented by a staff member from their room and/or a parent/guardian. Children inform their peers about Eco-committee plans.

Key Points:

- Partnership with Parents
- Connection to Nature
- Teaching Sustainability Life Skills
- Play and Inquiry
- Observation and Problem Solving Skills
- Child-centred planning and Action
- Children's Ideas expressed and heard
- ECE-friendly Sustainability review
- Eco-code: simple and concise
- Educators as Guides and Facilitators

Eco Code of Values

The Eco Code should reflect the sustainability culture of the whole centre. It can be a poem, song, rhyme, poster, artwork etc. that reinforces the action plan.

Informing and Involving for Participation

The Eco-Board is displayed in a central space in the ECE centre. It is used to share information about all of the events done towards the green flag 7 steps. This includes evidence of specific actions and progress. Eco-Committee adults shares with parents, stakeholder, and wider community about the achievements and projects.

Implementation, Monitoring & Evaluation

Eco Committee implements necessary changes and checks the effectiveness of progress towards the set targets. Children give their input on how to make improvements.

Sustainability Review to Identify Strengths and Issues

Children complete the sustainability audit with adult support. Use an eco-schools theme checklist to evaluate the strengths and areas that need improvement in the ECE centre.

Curriculum Linkages to Align with Curriculum Standards

Sustainability and Environmental education topics are incorporated in both child-led and teacher-led activities and linked to local ECE guidelines/curriculum.

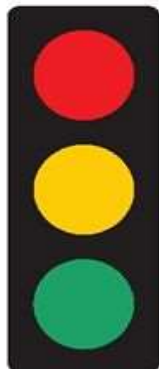
Action Plan to Address Sustainability Issues Through ESD

The action plan is facilitated by adults but includes significant input from children. Specific and achievable targets are decided upon with the chosen themes. Completion dates and responsibilities are specified. These are communicated to families.

PROCJENA NAPRETKA U POSTIZANJU ISHODA

Evaluaciju sljedećih ciljeva možemo sprovesti sistemom semafora. Ona predstavlja jednostavnu i efektanu vizuelizaciju za procjenu nivoa razumijevanja, samopouzdanja i holističkog djelovanja ESD i EE razvoja djece.

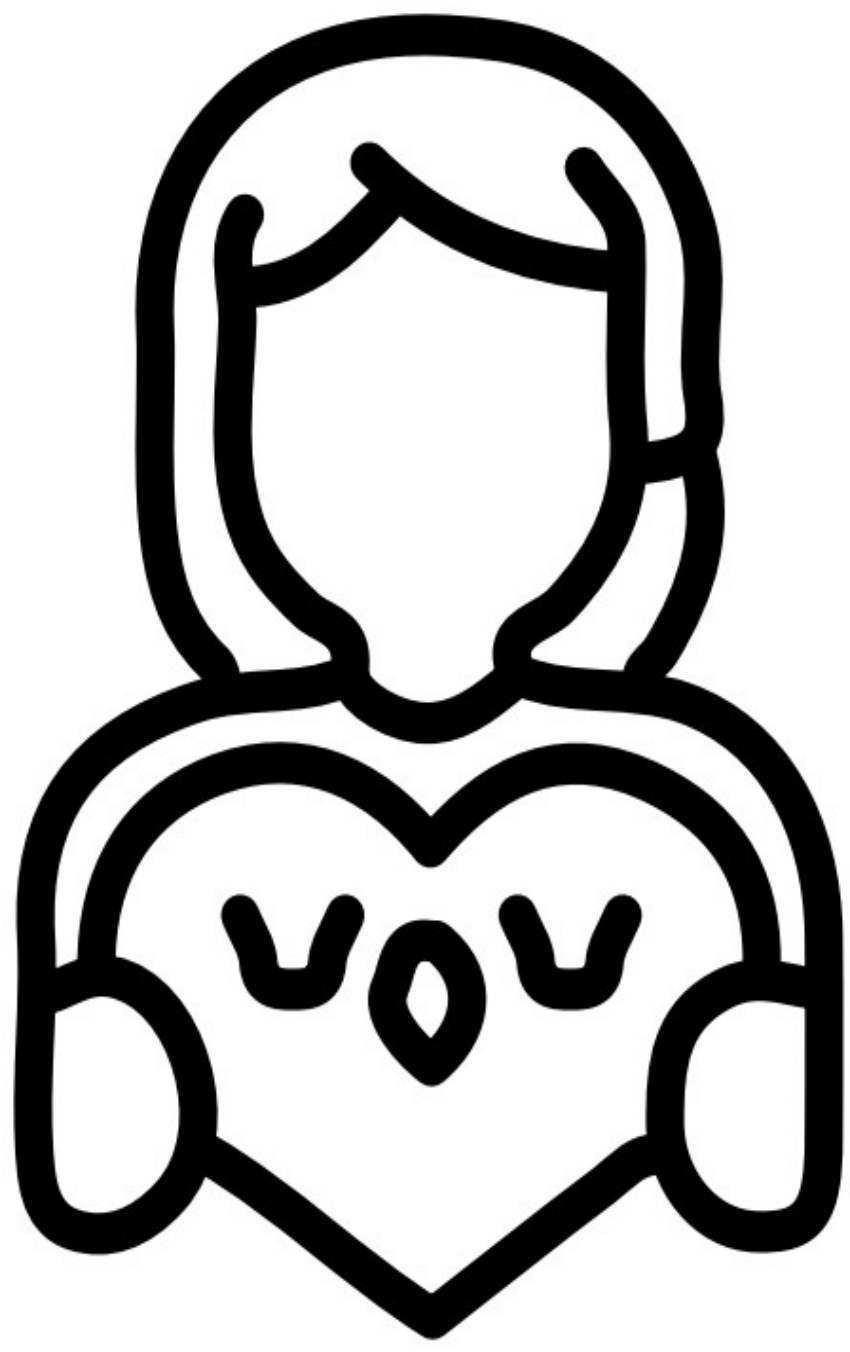
Sljedeću čeklistu moguće je popuniti kroz razgovor sa svakim djetetom ponaosob ili u kombinaciji razgovora i opservacije. Jedan razgovor (intervju) se može napraviti na samom početku godine, a drugi na njenom kraju, kako bi se propratio postignuti napredak u datom periodu. Ako je potrebno, prostori u kolonama se mogu upotrijebiti za dodatne bilješke vezane za ishode. Kako su liste obimne, odaberite nekoliko glavnih ishoda na koje ćete se fokusirati sa djecom, a ostale uključujte tokom vremena. Ponuđena je i dodatna čeklista transverzalnih dispozicija kako bi ohrabrila upotrebu održivih stavova među djecom dok povezuje tri oblasti: glavu, srce i ruke.

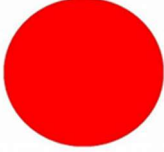
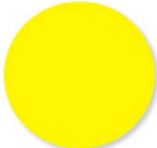

Crveno: kontinuirana podrška i prilike za učenjem koji su potrebni za razvoj znanja. Neophodna je dodatna podrška za razvoj eko-emocionalne svijesti. Neophodne su kontinuirane prilike i primjeri kako bi se djelovalo na polju znanja, vrijednosti i emocija.

Žuto: počinju da razumiju koncepte i u stanju su da razgovaraju sa svojim vršnjacima i odraslima, počinju da razvijaju emocionalnu svijest, uz izvjesni podsticaj djeluju u skladu sa znanjem i osjećanjima.

Zeleno: imaju povjerenje u sopstveno znanje, podučavaju druge ono što sami znaju, na autentičan način ispoljavaju emocije, ponašaju se u skladu sa eko vrijednostima uz vrlo mali ili bez ikakvog podsticaja.

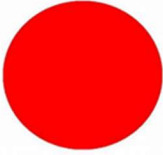
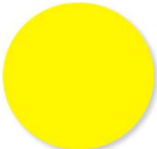

SRCE Ja osjećam: Socio-emocionalna			
Otpad/smeće: Motivisan sam da bacam otpatke u korpu.			
Osjećam da ono što radim ima uticaja na okolinu.			
Motivisan sam da štedim hranu i koristim samo ono što mi zaista treba.			
Voda Motivisan sam da štedim vodu i da je ne zagađujem.			
Osjećam se lijepo kad sam u blizini mora, rijeke, jezera, i kad sam povezan sa prirodom.			
Zdravlje/blagostanje: Osjećam se sigurno da izrazim zabrinutost kada primijetim da se dešava nešto loše (odlaganje smeća, loše ponašanje, nanošenje fizičkih povreda, itd.).			
Postajem sve sigurniji u ispoljavanju svojih osjećanja.			
Osjećam se ohrabreno u nastojanju da pronađem više rješenja za isti problem.			
Osjećam da su moji postupci važni.			
Osjećam da moji drugari i odrasli obraćaju pažnju na moje misli i osjećanja.			

Osjećam da je škola/ECE okruženje mjesto kojem pripadam.			
Ponosan sam na sebe. Osjećam se važnim i posebnim.			
Osjećam vezu sa mjestom u kojem živim.			
Osjećam da sam ukorijenjen u sopstvenom kulturnom identitetu.			
Uvjeren sam da mogu da učim, rastem i da se mijenjam.			
Osjećam se osnaženo da iskažem svoje ideje kada mislim da sam u pravu, i kad sam ja ili neko drugi tretiran nepravedno.			
Doživljam kontinuitet između predhodnih i novih iskustava.			
Biodiverzitet: Radostan sam kada vidim da živa bića napreduju.			
Uživam da sadim i da se brinem o uzgajanju biljaka.			
Osjećam empatiju prema živim bićima kada su u nevolji, povrijeđena ili pate.			
Inspiriše me da tražim razne oblike života u okruženju.			
Energija: Motiviše me štednja energije.			

Mislim da je jako važno da se isključe sa napajanja električni uređaji kada se ne koriste.			
Mislim da je moja dužnost da podstaknem i druge na štednju električne energije (isključiti svjetla, kompjutere, koristiti hladnu vodu, tuširajte se - nemojte se kupati...)			

GLAVA Ja znam: Kognitivno			
Otpad/ smeće: Znam da je moja dužnost da odložim otpatke u kantu.			
Znam kako da koristim, odložim, ponovo upotrijebim i recikliram materijale.			
Znam da otpad stvaraju ljudi.			
Učim o tome gdje odlazi otpad.			
Znam načine na koji se neke stvari mogu ponovo upotrijebiti i reciklirati.			
Znam kako su neke stvari koje koristim napravljene i odakle potiču (igračke, odjeća, umjetnički pribor, namještaj, itd)?			
Počinjem da shvatam šta znači održiva proizvodnja i potrošnja: eko oznake, etikete o održivosti na hrani i na već upotrebljavanoj garderobi i igračkama.			
Voda: Znam načine na koje koristimo vodu u kući i van nje.			
Znam da je voda važna za mene i za biljke i životinje.			
Odakle voda dolazi i gdje odlazi?			

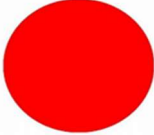
Znam da je svim živim bićima potrebna čista voda za život i napredovanje.			
Zdravlje/ blagostanje: Znam da zajedno sa drugima mogu da razriješim probleme.			
Znam da postoje posebni problem koji se mogu raz riješiti samo zajedničkom akcijom.			
Znam šta se očekuje od mene i unutar vrtića/ škole i na otvorenom. • Dobro upravljanje resursima (igračke, umjetnički pribor, alati, itd).			
• Djelovati za zajedničko dobro svih.			
• Uzimanje u obzir sigurnosti tokom planiranja i procjene mojih postupaka.			
Znam po čemu je moj život drugačiji ili sličan životima druge djece koja žive na različitim mjestima.			
Znam kako da komuniciram sa roditeljima/ odraslima ako primijetim da nešto nije u redu ili sam svjedok nekog postupka za koji smatram da nije ispravan.			
Shvatam da članovi moje zajednice neka mjesta smatraju posebnim: (zajedničke zelene površine, mjesta bogoslužnja, područja kulturne baštine, itd).			

Znam kada i kako da istupim kada vidim, čujem i iskusim nešto što smatram da je pogrešno			
Sve više sam svjestan svojih sposobnosti i mogu da ih imenujem.			
Znam nazive uobičajenih biljaka i životinja koje me okružuju.			
Znam jednostavne načine da pomognem živom svijetu oko sebe (praveći kućice za ptice, skloništa za životinje, polja divljeg cvijeća, itd).			
Shvatam važnost inkluzivnog procesa bez obzira na rod, starost, boju kože, vjeru i mogućnosti.			
Shvatam da postoje različiti tipovi zanimanja i da svi imamo pravo na bezbjedan i dostojanstven život.			
Znam kako može izgledati održivi stil života za mene i moju porodicu.			
Znam da moje pozitivne radnje i prostori koje dijelimo mogu zblížiti ljude.			
Energija: Znam da se električna energija stvara na različite načine (vjetar, sunce, voda, ugalj, sagorijevanje otpada, nuklearna energija, itd).			
Znam različite vidove transporta kojim djeca dolaze do vrtića i koje su razlike među njima u utrošku energije.			
Znam neke održive izvore energije.			

Biodiverzitet: Učim kroz priliku koja mi je data da pratim put hrane od “polja do stola”.			
• Učim odakle potiče hrana.			
• Učim o transportu koji je neophodan da bi hrana došla do mene.			
• Učim o benefitima koje pruža nabavka i konzumacija domaćih proizvoda.			
• Znam neke od osnovnih sastojaka koji se koriste u pripremi jela koja jedem.			
• Upoznat sam sa benefitima za mene i za cijelu planetu koji proističu iz konzumacije raznovrsne i izbalansirane ishrane (dijeta) – (biodiverzitet)			
• Upoznat sam sa benefitima za mene samog i za čitavu planetu koji proističu iz konzumacije hrane na bazi biljaka.			
• Znam da sprečavanje bacanja hrane pomaže meni i drugima.			
Znam načine po kojima je život životinja sličan i različit od mojeg.			
Znam šta je osnovno potrebno biljkama za rast.			

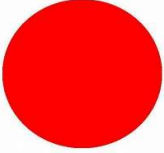
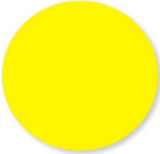

RUKE Ja činim: Bihevioralno			
Voda: Brinem o vodenim tokovima tako što ne bacam smeće u njih.			
Umijem da opišem načine na koje koristimo vodu u vrtiću/ školi i kod kuće.			
Sakupljam kišnicu da njome nalivam baštu, perem alat i ruke.			
Zatvorim česmu kad perem zube i sapunjam ruke.			
Natočim vode za piće samo onoliko koliko mi treba.			
Koristim vodu samo kad se kupam.			
Sakupljam kišnicu i njome nalivam biljke.			
Provodim vrijeme za rekreaciju u blizini i u rijeci, moru, jezeru.			
Otpad: Ne rasipam, štedim hranu, vodu i električnu energiju.			
Uzimam učešća u dnevnim aktivnostima koje se odnose na generisanje i upravljanje otpadom (prevencija, smanjenje, recikliranje, ponovna upotreba otpada).			
Ovlažem otpatke u kantu i stvaram smeće.			

Istražujem kako stvari funkcionišu.			
Ponovo upotrebljavam plastične, staklene i metalne posude za sadnju, umjetničke projekte itd.			
Koristim reciklirane i već upotrebljavane materijale za igru.			
Razvrstavam otpad u vrtiću i ohrabrujem porodicu da to radi i kod kuće.			
Pravim igračke za sebe od upotrebljavanih materijala.			
Dijelim igračke, odjeću i hranu sa onima koji su u nevolji i kojima je ono potrebno.			
Dijelim saznanja o dobrom ekološkom ponašanju sa svojom porodicom.			
Razmišljam o mojim postupcima i o uticaju koje ono ima na okolinu.			
Primjenjujem novo ekološki prihvatljivo ponašanje dok učim o njemu.			
Umijem da napravim nove igračke od upotrebljavanih materijala.			
Koristim obje strane papira za crtanje.			
Govorim roditeljima da predmete koje više ne koriste daju drugima.			
Koristim vidove transporta koji su najbolji za okolinu i za zdravlje.			

Ohrabrujem porodicu da primjenjuje radnje koje su održive u svakodnevnom životu: štednja električne energije i vode, razvrstavanje smeća, odgovoran vid transporta, na korištenje već upotrijebljene garderobe i igračaka, i ne bacati hranu			
Zdravlje/ blagostanje: Istupam kad smatram da nešto nije u redu ili nije pravedno			
Aktivan sam i volim da trčim, skačem, da se penjem.			
Igram pošteno i saradujem sa mojim drugarima.			
Ispoljavam moja osjećanja.			
Ne odustajem ni kada sam pred izazovom.			
Mogu da brojim i upoređujem objekte, radnje i zvukove.			
Jedem hranu koju sam uzgajam.			
Potvrđujem pretpostavke i prihvatam njihov izazov.			
Primjenjujem novo ekološki prihvatljivo ponašanje dok učim o njemu.			
Koristim papir za crtanje sa obje strane.			
Dajem predlog roditeljima da daju drugima stvari koje im više nisu potrebne.			

Postavljam pitanja u skladu sa mojom znatiželjom.			
Razgovaram na temu kako razriješiti probleme i dajem objašnjenja o tome kako stvari funkcionišu.			
Činim da školsko okruženje bude lijepo i ugodno meni i drugima.			
Razgovaram o razlikama između zemalja koje sam sam iskusio ili uočio na slikama, videima, itd.			
Izražavam znanje koje imam o državama kroz pjesme, priče i dramu.			
Promišljam o vezi između onoga što znam i što činim.			
Proslavljam nacionalni i internacionalni SD dan u porodici i u školi: Dan planete zemlje (22. April); Dan zaštite životne sredine (5. Jun); Svjetski Dan mira (21. Septembar); Svjetski Dan djeteta (20. Novembar); Dan očuvanja prirode (28. Jul); itd.			
Biodiverzitet: Učestvujem u jednostavnim aktivnostima kako bih zaštitio/la živi svijet: pravim kućice za ptice, bavim se pravilnim odlaganjem otpada, uštedom vode i električne energije, ohrabrujem porodicu u kupovini zdrave i održive hrane.			
Umijem da prepoznam oznake održive hrane i podijelim to saznanje sa mojom porodicom.			
Istražujem prirodni svijet koristeći moja čula.			

Mogu da opišem šta vidim, čujem i osjećam u prirodi.			
Umijem da prepoznam oznake održive hrane.			
Brinem o biljkama tako što ne čupam cvijeće sa polja, niti lišće sa drveća.			
Dijelim saznanja o dobrom ekološkom ponašanju sa svojom porodicom.			
Istražujem prirodni svijet koji me okružuje svim svojim čulima.			
Mogu da opišem sve što vidim, čujem i osjećam u prirodi.			
Umijem da prepoznam oznake održive hrane.			
Ne uznemiravam životinje.			
Mogu da podstaknem porodicu na održive radnje u svakodnevnom životu: štednja električne energije i vode, razvrstavanje smeća, odgovoran transport, upotreba već korištenih igraćaka i garderobe, ne bacati hranu.			
Energija: Isključujem svjetlo kada napuštam prostoriju i podsjećam porodicu da čini isto.			
Uređaje držim isključene kada za njima nema potrebe (uz pomoć odraslih kada je to neophodno).			
Mogu da identifikujem neka mjesta iz kojih potiče struja, uključujući manje-više obnovljive izvore.			

Transverzalne dispozicije: Intrapersonalne, sa samim sobom			
• Fleksibilan sam u savladavanju poteškoća.			
• Nastavljam da razvijam vještine posmatranja.			
• Primjenjujem novi eko prihvatljiv način ponašanja kada ga usvojim (saznam o njemu).			
• Posjedujem samodisciplinu.			
• Imam zdrav odnos prema samopoštovanju.			
• Postavljam sebi ciljeve i nastavljam da razvijam vještine neophodne za postavljanje ciljeva.			
• Osjećam da moje radnje čine razliku.			
Razvijam vještine multipismenosti.			
• Mogu napraviti razliku između pouzdanog i nepouzdanog izvora informacija.			
• Počinjem da ovladavam vještinom online bezbjednosti.			
• Razlučujem gdje pitati ili tražiti informaciju.			

Interpersonalna, sa drugima			
Počinem da shvatam razliku između različitih kultura i stilovima života, i da je ispoljavam.			
Razvijam vještine interakcije i samoizražavanja.			
Umijem da razriješim problem i samostalno i u saradnji sa drugima.			
Utičem na građenje održive budućnosti i učestvujem u istoj.			
Koristim moje preduzetničke vještine: kreativnost, inovativnost, fleksibilnost i prilagodljivost.			
U stanju sam učinkovito da komuniciram i saradujem sa drugima.			
Nastavljam da razvijam učenje kako bih usvojio same vještine i uživao u procesu učenja.			

LET'S COOK
TOGETHER!

Hajde da kuvamo zajedno!

GROW SOMETHING
WITH ME!

Uzgojimo nešto zajedno!

Pomozi mi da riječima opišem svoja osjećanja!

Daj mi priliku/prostora da ispoljim sopstvene brige i strahove
(o okruženju ili životu generalno).

Hajde da prošetamo zajedno u prirodi!

LET'S TAKE NATURE WALKS
TOGETHER!

MAKE SURE I HAVE TIME TO BE
ACTIVE AND OUTDOORS.

Postaraj se da imam dovoljno vremena da
budem aktivan i da ga provodim vani.

Budi primjer za ljubaznost i nježnost koje ćeš ispoljiti prema
biljkama, životinjama i ljudima.

Pokaži mi kako da iskažem poštovanje prema drugima i dijelim sa njima.

Hajde da pravimo igračke zajedno!

Podučite me ponašanju koje podrazumijeva recikliranje, reduciranje, ponovnu upotrebu i obnavljanje.

Uključite se u promišljene rasprave samnom
-pitajte za moje mišljenje.

Pomozi mi da riješim probleme tako što ćeš oslušnuti što imam za reći.

ZAVRŠNE NAPOMENE

“Na kraju, sačuvat ćemo samo ono što volimo; voljet ćemo ono što razumijemo, a razumjet ćemo samo ono što smo naučeni.” - Baba Dioum, 1968

Istraživači i internacionalne organizacije poput UNESCO, UNEP i EU komisija za klimatske promjene svi naglašavaju značaj ESD i EE u ranom djetinjstvu (UNESCO, 2022). U razvojnom smislu, rano djetinjstvo je optimalno vrijeme za podučavanje znanja i vrijednosti koje postavlja osnov za cjeloživotno održive stavove i ponašanja.

Okvir Eko-škola podržava najbolje prakse ECE: učenje koje dijete stavlja u centar samog procesa, učenje kroz istraživanje, učenje bazirano na projektima, učenje kroz igru, vještine ranog kritičkog razmišljanja, pozitivno obrazovanje. Ovaj okvir bi trebao biti korišten ne kao dodatak, već uz postojeće ECE smjernice ili kurikulum, u Vašem jedinstvenom kontekstu. Pristupom kroz srce, glavu i ruke, podržavaju se transformativni ciljevi učenja (Singleton, 2015) programa Eko-škole. Cilj je da se stvori novo znanje i vrijednosti koji se transformišu u cjeloživotno održive radnje. Holistička pedagogija koja uključujući glavu, ruke i srce, vraća uvodi ličnu perspektivu, uključuje zajednicu u kurikulum kao i stvarni svijet u škole i živote učenika.

Studije su pokazale da mnogi učenici nisu aktivno uključeni u process učenja (Puge & Bergin, 2005), ali ljubav, svrha, autentičnost se mogu unijeti u kurikulum počevši od konteksta mjesta - brige i osjećaja povezanosti s lokalnim okruženjem. Kroz duboki angažman, razmišljanje i međusobno razumijevanje, učenici pronalaze lično značenje i smisao u učenju kada se stavlja akcenat na lokalno. Premošćavanje jaza koji postoji između škole, zajednice i okruženja, između života i učenja, omogućava učenicima da razviju i primijene znanje i vještine u nepostednom kontekstu stvarnog života baš kao što su činili naši preci, i kako autohtoni narodi i danas čine.

REFERENCE

Inspirisan:

Eco-Schools (FEE): <https://www.ecoschools.global/>

UNESCO and the SDGs: <https://en.unesco.org/sustainabledevelopmentgoals>

Reference

Dewey, J. (1938/1963). *Experience and education*. New York: Simon & Schuster, Inc.

Kahriman-Ozturk, et. al (2012). *Preschool Children's Ideas on Sustainable Development: How Preschool Children Perceive Three Pillars of Sustainability with the Regard to 7R*s Educational Sciences: Theory & Practice*. Special Issue Autumn 2012. Educational Consultancy and Research Center. www.edam.com.tr/estp

Singleton, J. (2015). *Head, Heart and Hands Model for Transformative Learning: Place as a Context for Changing Sustainability Values*. *Journal of Sustainability Education* Vol. 9, March 2015 ISSN: 2151-7452 Texas A&M

Eu Commission for climate Change <https://education-forclimate.ec.europa.eu/community/hackathonpreschool/topic/recording-06042022-challengelaunch-how-run-hackathon-preschool>

Video of hackathon: <https://vimeo.com/696854488>

Eco-Schools Handbook: Engaging the Youth of Today to Protect the Climate of Tomorrow (2020). Foundation for Environmental Education, www.ecoschools.global

Furu, A. and Heilala, C. (2021). *Sustainability education in progress: Practices and pedagogies in Finnish early childhood education and care*

teaching practice settings. *The International Journal of Early Childhood Environmental Education*, North American Association for Environmental Education. 8(2), p. 16

Reunamo, J. and Suomela, L. (2013). *Education for Sustainable Development in Early Childhood Education in Finland*. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, vol. 15, no. 2, pp. 91-102, 2013

Samuelsson, I. and Kaga, Y., Eds. (2009). *The Role of Early Childhood Education for a Sustainable Society; The Contribution of early childhood education to a sustainable society*. UNESCO. Paris.

UNESCO. (2022). *What you need to know about early childhood care and education*. <https://www.unesco.org/en/education/early-childhood/need-know>. Accessed on 24.06.2022.

KONTAKT

Foundation for Environmental Education (FEE)

info@fee.global

Scandiagade 13

2450 Copenhagen, Denmark

www.ecoschools.global

This document was prepared by:

Anna Rae Heumann Eco-Schools Assistant E-mail: anna@fee.global

12.04.2022